

Науковий вісник Чернівецького університету імені
Юрія Федьковича: Історія. – № 2. – 2018. – С. 14.
History Journal of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National
University. – № 2. – 2018. – pp. 14.
DOI .....
hj.chnu.edu.ua

УДК 908(477).07:352.075

© Сергій Добржанський¹ (Чернівці)

ГАЛИЦЬКІ ТА БУКОВИНСЬКІ МІСТА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.: ПОРІВНЯЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ

У статті здійснено порівняльно-історичний аналіз розвитку міст Галичини і Буковини в другій половині XIX – на початку XX ст. Розглянуто загальні питання здійснення повноважень органами місцевого самоврядування міст у процесі їх формування та діяльності. Виконання поставлених завдань здійснено з урахуванням впливу на розвиток регіональних міст низки об'єктивних та суб'єктивних факторів: наявність залізничних шляхів, господарська та географічна специфіка, історичні особливості, політична кон'юнктура тощо.

Ключові слова: місто, самоуправління, вибори, міська рада, магістрат, бургомістр.

Serhii Dobrzhanskyi (Chernivtsi)

CITIES OF GALICIA AND BUKOVYNA OF THE SECOND HALF OF THE XIX – THE BEGINNING OF XX CENTURIES: COMPARATIVE FEATURES OF THE SYSTEM OF MANAGEMENT

***Abstract.** The article made the comparative historical analysis of the cities of Galicia and Bukovyna (Lviv, Chernivtsi, Berezhany, Brody, Drohobych, Kolomyia, Peremyshl, Sniatyn, Sokal, Stanislaviv, Stryi, Vyzhnytsia, Kitsman, Storozhynets) in the second half of XIX – the beginning of the XX century. The activity level of implementation of city governance reforms, the changes of abundance and composition of the population were observed. Implementation of the powers by local authorities of cities in the process of formation and activities were considered. The execution of the assigned tasks was made with the influence on the development of regional cities by the number of objective and subjective factors: the presence and the time of railroad holding, economic and geographical specificity, historical features, the political situation, etc.*

Keywords: city, self-government, election, city council, magistrate, burgomaster.

Однією із особливостей сучасного розвитку міст України є його нерівномірність у демографічному та соціально-економічному відношеннях. Наближеність до найбільших полісів (Київ, Одеса, Харків, Дніпро, Львів) стає чи не визначальним фактором для покращення відповідних показників. У таких умовах важливим є не лише здійснення ефективної державної політики, спрямованої на подолання низки регіональних проблем, а й ґрунтовне вивчення місцевого ресурсного потенціалу з метою перерозподілу владних повноважень на користь органів самоврядування. В основі такої роботи має збути як врахування європейського досвіду, так і дослідження власного минулого.

Зважаючи на це, доцільним є відповідний міжрегіональний історико-порівняльний аналіз, зокрема системи управління міст Галичини (Східної) та Буковини (Північної) періоду другої половини XIX – початку XX ст., тобто етапу відносно повільного розвитку капіталізму (порівняно

¹ к.і.н., доцент кафедри історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.
PhD in History, Associate Professor, the Department of History of Ukraine, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.
orcid.org/0000-0003-2443-3591
E-mail dobrserg@i.ua

із центральними регіонами Австро-Угорщини) та, разом з тим, поглиблення нерівномірності зростання населення і господарства на прикладі окремих населених пунктів.

Історична наука останнього десятиліття суттєво збагатилася дослідженнями, що присвячені різноманітним проблемам розвитку окремих міст Галичини й Буковини у вказаний період, а також загалом цих регіонів. Середвітчизняних окремоварто виділити праці В. Великочого¹, В. Кіселичника², М. Никифорака³, Р. Петріва⁴, Л. Тимошенка⁵ та багатьох ін. Особливу важливість мають статті та підсумкова монографія О. Мазурка, який запропонував синтетичний полірегіональний підхід, об'єднавши в єдиний об'єкт дослідження міста трьох регіонів – Східної Галичини, Північної Буковини та Закарпаття⁶. Поступово збагачується і перекладна література (наприклад, праці Р. Кайндля з історії Чернівців чи М. Поллака про уявну подорож Східною Галичиною та Буковиною імперських часів), що, звісно, не ліквідує необхідність додаткового залучення англо-, німецько-та польськомовних досліджень.

Особливості міського самоуправління на теренах досліджуваних нами регіонів визначалися загальнополітичними умовами їх перебування в складі Австрійської імперії, з 1867 р. – Австро-Угорщини. Кожен із них мав статус окремого коронного краю під назвами «Королівство Галіції та Лодомерії» («Галичини і Володимирії») і герцогство Буковина. У середині XIX ст., коли адміністративно Буковинський округ був частиною Галичини, існували перші спроби здійснити реформи міського управління. Їх варто пов'язувати, перш за все, з революційними подіями 1848–1849 рр. Зокрема, «стару» систему магістратів у містах із їхньою юрисдикцією та практично безмежну владу власників доміній на інших територіях планувалося замінити на дієву систему самоврядування, яка б передбачала проведення виборів до місцевих органів влади громадського, повітового й окружного рівня. Відповідні положення запроваджувалися у результаті прийняття так званого «провізоричного громадського закону» від 17 березня 1849 р.⁷ Втім, цей нормативно-правовий акт, після поразки революції, так і не вдалося імплементувати.

На початку 1849 р. імператор Франц Йосиф I виокремив Буковинський округ зі складу Королівства Галіції та Лодомерії і надав йому статус окремого коронного краю під назвою «Герцогство Буковина». З цього часу особливості реалізації державної політики на місцевому рівні в обох регіонах почали визначатися різними органами влади. Остаточою цей процес розмежування завершився у 1861 р., коли було створено Галицький та Буковинський крайові сейми. У наступні роки цього десятиліття розпочалося формування окремої структури органів місцевого самоврядування.

Спочатку в тому ж 1861 р. міські відділення (відділи) перейменували у міські ради. Однак на той час останні не мали всієї повноти законодавчої влади і здебільшого здійснювали загальний контроль над діяльністю магістрату. У наступному 1862 р. було прийнято закон «Про основні засади організації громад», в якому визначалося, що відділ громади (по відношенню до міст – рада) відповідає за ухвалення рішень та контроль за їхнім виконанням. Це завдання, як і вся адміністративна діяльність, належали до компетенції голови громади (бургомістра)⁸. У подальшому, на Буковині в 1863 р. і в Галичині у 1866 р., було прийнято регіональні нормативні акти, які більш детально регламентували практичне втілення закону 1862 р.

Серед сукупності міст обох регіонів привілейоване становище займали столичні центри – Львів та Чернівці. Їх окремий статус визначався не лише політико-адміністративними факторами, а й економічними та культурними. Система управління регіональними столицями в досліджуваний період визначалася окремими Статутами. Спочатку в 1864 р. такий документ отримали Чернівці, а в 1870 р. – Львів. Таке «відставання» галичан пояснюється десятирічною (протягом 1860–1870 рр.) тривалістю процесу розробки та обговорення проектів. Із періодичними змінами (наприклад, чернівецький – 1869 р. та 1873 р., львівський – у 1896 р. та 1909 р. тощо) Статути обох міст діяли протягом всієї подальшої історії Австро-Угорщини і регламентували повноваження й загальні особливості роботи органів місцевого самоврядування, охоплюючи при цьому всю сукупність міських відносин: земельні, особисті та майнові, розвиток інфраструктури і комунікацій, правоохоронну та судову системи, освіту, соціальний захист та ін. Головним законодавчим і контролюючим органом вони визначали міську раду, адміністративно-виконавчим – магістрат, на чолі якого в Чернівцях стояв бургомістр, а у Львові – президент⁹.

На той час міська рада Чернівців складалася із 50 виборних членів (депутатів), обраних терміном на чотири роки, Львова – зі 100 осіб – на три роки (із 1896 р. – на шість). Основу вкрай

обмеженого виборчого права формував, головним чином, майновий ценз. У Східній Галичині в 1880 р. відсоток виборців по відношенню до загальної кількості жителів міст коливався від 9% до 23%. Найменші показники демонстрували Перемишль, Броди та Станіславів, найвищі – Трємбовля, Снятин і Дрогобич¹⁰. Для найбільших столичних міст цей відсоток був ще менший. Для прикладу, у 1897 р. в 60-тисячних Чернівцях право голосу мали лише 2,2 тис. осіб.

Кількісні відмінності не впливали на особливості роботи органів міського самоврядування. Наприклад, міські ради складалися з декількох секцій. У Чернівцях – це: 1) організаційно-правові питання, статистика; 2) фінанси, квартирування військових; 3) будівництво, протипожежна безпека, комунікації; 4) місцева поліція, санітарна служба, допомога бідним; 5) релігія, освіта; у Львові: 1) релігія, питання опіки; 2) господарство, торгівля, промисловість; 3) інфраструктура; 4) правопорядок, соціальна сфера, військові питання; 5) організаційні та освітні питання¹¹. Інакше кажучи, перелік обов'язків був фактично однаковим, адже узагальнено це питання регулювалося на державному рівні, а їх безпосередній розподіл між секціями визначався на розсуд депутатів.

Подібно до цього головний виконавчий орган – магістрат – поділявся на департаменти, кожен із яких опікувався власним напрямом міського управління, наприклад, будівельними справами, релігією та освітою, господарством громади, соціальними питаннями, промисловістю і торгівлею, збором податків і т. д. Активізація темпів урбанізації визначала ускладнення структури та розростання чиновницького апарату. У 1858 р. структура магістрату Львова була такою: бургомістр, віце-бургомістр, засідателі; «протокол подавчий», реєстратура, експедиція; синдикат, під головуванням якого магістрат виконував свої судові функції; головна і податкова каси; урядовий дім для безпритульних; економат (господарські питання); відділення: лісове, будівельне, таксаційне, житлове, конскрипційне, санітарне, лядвйтовське (мікрорайонне), торговельне; бюро обліку померлих, відділення лікарень; дім для виправлення малолітніх, міські в'язниці; торгово-вексельний суд¹². Склад магістратів постійно розширювався, особливо у великих містах Львові та Чернівцях. У 1893 р. перелік чиновників цього виконавчого органу в столиці Буковини включав: 3-х представників керівництва (бургомістр, два віце-бургомістри), 4-х міських радників, 48-х радників громади, 3-х радників магістрату, 42-х міських службовців (серед них: фізик, лікар, будівельний інспектор, касир, інспектор поліції, ярмарковий комісар, ветеринар, комендант пожежників, садівник та ін.)¹³.

У дещо спрощеному вигляді, з точки зору структури бюрократичного апарату, але майже такому ж із позиції повноважень та виборчої системи, така система управління столицями Галичини й Буковини наприкінці ХІХ ст. почала поширюватися й на інші міста. Зокрема, цей процес набув остаточних рис із прийняттям двох законів: у 1889 р. – для найбільших центрів, у 1896 р. – для більш дрібних та містечок. Ці зміни фактично завершили уніфікацію вертикалі системи міського управління.

Попри безумовно позитивний рух у напрямку розширення прав містян на самоуправління, варто розуміти, що, крім виконання завдань місцевого характеру, міські ради та магістрати залежали від крайової адміністрації і на регіональному рівні виступали провідниками загальнодержавного курсу. Це, звичайно, накладало свій відбиток не лише на суспільно-політичне, а й економічне життя.

В історіографії домінуючими і безапеляційними є оцінки щодо більш уповільненого розвитку вказаних регіонів порівняно з іншими землями Австро-Угорщини. Хрестоматійного характеру набули твердження про «відсталі» землі, які слугували «аграрно-сировинним придатком»¹⁴. На нашу думку, безумовно об'єктивна основа такого бачення повинна поєднуватися із фактами, які, однак, демонструють поступове зростання темпів урбанізації з середини ХІХ ст.

Першим аргументом на користь цього є кількісні показники. Так, якщо в Східній Галичині у 1857 р. налічувалося 45 міст, то відповідно до згадуваних законів від 1889 та 1896 рр., до цього розряду було включено вже 103 населених пункти, без урахування Львова. Щоправда, більшість із них – це фактично містечка і лише третина – дійсно міста. Крім згаданого Львова, який мав окремий статус, серед них варто виділити наступні: Бережани, Броди, Бучач, Галич, Городок, Дрогобич, Жидачів, Жовква, Заліщики, Золочів, Коломия, Миколаїв, Перемишль, Самбір, Снятин, Сокаль, Станіславів, Стрий, Сянок, Тернопіль, Трємбовля, Яворів, Ярослав. У Північній Буковині відповідний перелік був набагато меншим і складав лише 8 міст (Бояни, Вашківці, Вижниця, Заставна, Кіцмань, Садгора, Сторожинець, а також Чернівці з окремим статусом)¹⁵.

Наступним порівняльним параметром може виступати кількісний склад населення і вплив на його зміни етнічного фактора. В даному випадку варто враховувати, що «однією з історичних

особливостей Буковини була її багатонаціональність, яка, на відміну від сусідньої Галичини, не стала підґрунтям етнічного конфлікту, а втіленням принципу рівноправності і як наслідок – певного балансу між запитам та вимогами різних народів і регіональних еліт. Провінція Буковина мала переважно двоетнічний українсько-румунський характер, але із значною часткою євреїв та німців»¹⁶. Це твердження історика І. Монолатія прямо корелюється зі статистикою, що стосується міст. Водночас навіть по відношенню до Галичини ситуація була далеко не однозначною. Так, якщо у владних та адміністративних установах наприкінці XIX ст. панувала польська мова, то на повсякденному побутовому рівні спостерігалось різноманіття міжетнічної взаємодії. Австрійський історик Мартін Поллак писав відносно Дрогобича, галицького міста з першої десятки за чисельністю населення: «Хоча в кабінетах окружної управи та суду... й говорено польською, однак на дрогибицьких вулицях... точилася запекла боротьба між мовами та конфесіями, які потихеньку сплавлилися у дивну мішану культуру»¹⁷. Тут варто розрізнити політичне домінування представників польського народу та загальну поліетнічну (єврейську, українську, німецьку) більшість мешканців.

Питома вага відповідної категорії населення у загальній структурі жителів обох регіонів була відносно незначною і за цими параметрами Буковина випереджала Східну Галичину: 20,3% проти 18,15% у 1880 р. та 25,1% проти 19,8% у 1910 р. Водночас темпи зростання чисельності містян багато в чому визначалися не економічними факторами, а адміністративно-управлінським статусом конкретного населеного пункту. На цьому фоні кардинально вирізнялися Львів та Чернівці: відсотковий приріст їхнього населення за той же період був приблизно однаковим: $\approx 88\%$ (із 109,7 тис. осіб до 206,1 тис. осіб) та $\approx 91\%$ (із 45,6 тис. осіб до 87,1 тис. осіб) відповідно. За цими відсотками (але не кількісними) показниками до них наближалось лише декілька населених пунктів: в Галичині – Делятин (74,7% зростання за рахунок греко-католицької та єврейської громад), Дрогобич (90,2% зростання, зважаючи на розвиток нафтодобувної промисловості), Коломия (84,7% зростання як залізничного центру на шляху зі Львова до Чернівців), Косів (99% зростання в умовах розвитку промислів та курортної галузі), Перемишль (145% зростання, військово-стратегічний пункт) тощо. На Буковині, за рахунок господарських чинників та міграції єврейського населення, вирізнявся лише повітовий центр Сторожинець (113% зростання населення)¹⁸. Відтак, по відношенню до більшості перерахованих та подібних міст і містечок, ключовим фактором було зростання торгово-ремісничого прошарку за рахунок природного приросту та міграції польського, єврейського, німецького населення, а також україномовної сільської місцевості.

Порівняння політичної системи управління містами Східної Галичини і Північної Буковини, їхнього соціально-економічного та демографічного розвитку дозволяє безпелеяційно на перше місце поставити центральні поліси цих регіонів – Львів та Чернівці. Їхня багатовікова історія та культура, наявність великої кількості представників третього стану визначали існування більш потужної, порівняно з іншими адміністративними центрами, громадської думки, яка проявлялася у формі періодичних стихійних зібрань. Наприклад, у Чернівцях наприкінці XIX ст. традиційними були скупчення ремісників та торговців безпосередньо на сходах магістрату. Тогочасний публіцист Ф. Порубський обурювався з цього приводу: «Наша провокаторська громадянська лють клекоче насамперед у тих прошарках суспільства, де мала би “шумувати” найменше, – серед малих людей ... нуртує цей незламний черновіцький громадський дух, що зазвичай знаходить належний вияв у неділю, на свята, в період інших публічних заходів, коли є що полати й чим пообурюватися... До найстрашніших, без сумніву, належить черновіцький “платник податків”. Йому начхати, де він є і перед ким стоїть, якщо він затявся здійснити свою примху»¹⁹. Досить складно говорити про дієвість таких методів «взаємодії» з чиновниками, однак очевидно, що таким чином на них створювався певний тиск тієї частини громадськості, яка не мала права голосу на виборах місцевих органів влади. У подальшому це був сприятливий ґрунт для формування різноманітних студентських, національних та політичних об'єднань.

Крім вказаних центральних міст регіонів, за таким параметром як облаштування життєвого простору та комфортність відпочинку для заможного населення наприкінці XIX ст., в Східній Галичині виділявся Стрий. Велику роль у цьому відіграла пожежа 1886 р., яка фактично знищила місто, в тому числі згоріла будівля магістрату з касою та документацією, однак стала поштовхом для його подальшого інтенсивного розвитку. Після відбудови Стрий отримав прямокутні та широкі вулиці, архітектурний стиль центру став яскравим прикладом сецесійного мистецтва, яке

домінувало на той час. З тих пір магістрат почав опікуватися формуванням пожежної охорони та приділяти більшу увагу благоустрою. Спеціальні приписи визначали порядок руху транспорту (наприклад, заборона їздити гужовим транспортом по тротуарах), тарифи для перевізників тощо²⁰. Все це сприяло неабиякому росту популярності цього окружного центру. За період 1880–1910 рр., за темпами приросту чисельності населення, серед головних галицьких міст (у яких проживало понад 10 тис. осіб) Стрий зайняв перше місце – 145% зростання. Зокрема, якщо в 1880 р. в ньому проживало 12,6 тис. осіб, то в 1910 р. – 30,1 тис. мешканців²¹.

У контексті порівняльного аналізу системи управління містами Галичини і Буковини неможливо обійти увагою термін «буковинізм», який характеризує своєрідну регіональну ідентичність, сформовану під впливом багатонаціонального і прикордонного простору. Однією із її ключових ознак була поліетнічна свідомість, яка, за словами сучасного історика О. Добржанського, ґрунтувалася на взаємодії п'яти національних груп, а не протистоянні, як це було в Галичині²². У доцільності використання терміна «буковинізм» по відношенню до аналізу міського управління можна переконатися на прикладі депортації у 1866 р. з Галичини через Буковину російського публіциста та етнографа В. Кельсієва. Потрапивши до Чернівців він поскаржився на те, що його змусили за власний кошт оплачувати не лише власний проїзд, а й конвою. На це місцевий поліцейський чиновник заявив: «В Галичині вони все роблять по-варварськи; ми тут, слава Богу, в Буковині. Повірте мені, що ви жодної копійки не заплатите за ваш подальший проїзд ... Які варвари! Так в Галичині завжди робиться»²³. Доцільно зауважити, що питання регіональних відмінностей на повсякденному рівні в контексті використання терміна «буковинізм» потребує окремого вивчення.

При оцінці ефективності діяльності органів міського управління одним із основних показників можуть виступати фінанси. Формування бюджету міста з дотриманням позитивного сальдо належало до першочергових напрямів роботи кожного бургомістра (у Львові – президента), магістрату та міської ради. До переліку полісів, які не виконували цього завдання, майже постійно входили столичні центри, змушені для виправлення ситуації клопотати про отримання позик. У Східній Галичині в 1874 р. від'ємне сальдо мали бюджети чотирьох міст (Перемишль, Снятин, Сокаль, Ярослав), у 1886 р. – шести (Галич, Дрогобич, Перемишль, Сокаль, Станіславів, Яворів), у 1906 р. – семи (Бучач, Городок, Золочів, Коломия, Станіславів, Сянок, Яворів)²⁴. Ситуація із дефіцитом коштів постійно виникала не лише на Буковині, а й у багатьох інших регіонах Австро-Угорщини. Так, у 1876 р. загальний обсяг від'ємного сальдо державного бюджету складав понад 32 млн гульденів, 1877 р. – більше 25 млн, 1878 р. – 21 млн, 1879 р. – 26 млн, 1880 р. – 8,5 млн гульденів²⁵.

Причини наростання дефіциту міських бюджетів багато в чому визначалися неефективним розподілом коштів. Левова частка прибутків йшла на утримання чиновницького апарату та організацію функціонування різноманітних служб. По відношенню до багатьох міст із дефіцитним бюджетом відсоток відповідних витрат сягав 75–80%, а то й більше. Виправлення ситуації відбувалося за рахунок підвищення податків, основний тягар яких лягав на плечі незаможних верств населення, які до того ж не мали права голосу на виборах.

Отже, протягом досліджуваного періоду основні реформи міського самоврядування, як в Східній Галичині, так і Північній Буковині відбулися, головним чином, у 1860–1890-х рр. як результат реалізації багатоетапного законодавчого процесу. Їхнє позитивне значення полягало в поступовому залученні привілейованих категорій місцевого населення до управління тими населеними пунктами, де вони проживали, і самостійного розв'язання актуальних проблем. Разом із тим для всіх міст, та й загалом імперії, було характерне досить обмежене виборче право, залежність від крайової адміністрації та загальнодержавного курсу. Порівняльний аналіз демографічних показників та політичного розвитку продемонстрував абсолютне домінування в обох регіонах столичних центрів – Львова та Чернівців. Решта міст зазвичай виконувала роль адміністративних центрів, не відрізнялася системою управління і розвивалася за рахунок вдалого географічного розташування, наявності залізничної інфраструктури чи активного притоку населення з інших регіонів. У загальному контексті спостерігалось відставання більшості північно-буковинських міст (серед них Бояни, Вашківці, Вижниця, Кіцмань, Садгора), на противагу яким у Галичині прискорено розвивалися міста першої десятки (Броди, Дрогобич, Коломия, Перемишль, Станіславів, Стрий, Тернопіль та ін.). За окремими параметрами дещо наблизитися до них міг лише Сторожинець.

¹ Станиславів – Станіслав – Івано-Франківськ (до 350-річчя Івано-Франківська): монографія [Stanyslaviv – Stanislav – Ivano-Frankivsk (up to the 350th Anniversary of Ivano-Frankivsk): Monograph], Івано-Франківськ-Львів-Київ, Манускрипт, 2012, 584 с.

² Кіселичник В.П., *Міське право та самоврядування громади Львова (друга половина ХІХ – початок ХХ століття)* [City Law and Local Government of Lviv Community (the Second Half of the 19th – Early 20th Century)], Л., Край, 2008, 352 с.

³ Никифорак М.В., *Буковина в державно-правовій системі Австрії (1774 – 1918 рр.)* [Bukovyna in the State-Legal System of Austria (1774 – 1918)], Чернівці, Рута, 2004, 383 с.

⁴ Петрів Р.В., *Східна Галичина у складі Австрійської імперії: історико-правовий аспект* [Eastern Galicia in the Austrian Empire: Historical and Legal Aspect], Івано-Франківськ, Прикарпатський нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2009, 255 с.

⁵ *Нариси з історії Дрогобича (від найдавніших часів до початку ХХІ ст.)* [Essays on the History of Drohobych (Since Ancient Times to the Beginning of the XXI Century)], Дрогобич, Коло, 2009, 320 с.

⁶ Мазурок О., *Міста Східної Галичини, Північної Буковини і Закарпаття у другій половині ХІХ – на початку ХХ століть (1848 – 1918 рр.). Етносоціальний та економічний аспекти.* [Cities of Eastern Galicia, Northern Bukovyna and Transcarpathia in the Second Half of the 19th and early 20th Centuries (1848 – 1918). Ethno-Social and Economic Aspects], Ужгород, Карпатська вежа, 2012, Т. 1, 686 с.

⁷ Grzybowski K., *Galicja 1848 – 1914: Historia ustroju politycznego na tle historii ustroju Austrii* [Galicja 1848 – 1914: History of the Political System in the Context of the History of the Austrian Regime], Kraków-Wrocław-Warszawa, Ossolineum, 1959, s. 227-230.

⁸ *Ustawa z dnia 5 marca 1862 określająca zasadnicze podstawy urzędzenia gmin*, in «Ustawy Krajowe dla Królestwa Galicji i Lodomerji», Lwów, 1866, s. 103-112.

⁹ *Geschäfts-Ordnung für den Magistrat der K. Landeshaupt – Stadt Czernowitz*, Czernowitz, 1865, с. 1-3.

¹⁰ Мазурок О., *Міста Східної Галичини, Північної Буковини і Закарпаття у другій половині ХІХ – на початку ХХ століть (1848 – 1918 рр.). Етносоціальний та економічний аспекти*, с. 380.

¹¹ Никифорак М.В., *Буковина в державно-правовій системі Австрії (1774 – 1918 рр.)*, с. 188-189; Кульницький В. *Статут міста Львова 1870 року: його зміст і значення* [Statute of the City of Lviv in 1870: its Content and Meaning], Вісник Львівського університету: серія: Юридична, Л., 2004, Вип. 39, с. 127.

¹² Петрів Р.В., *Східна Галичина у складі Австрійської імперії: історико-правовий аспект*, с. 48.

¹³ Никифорак М.В., *Буковина в державно-правовій системі Австрії (1774 – 1918 рр.)*, с. 193.

¹⁴ *Нариси з історії Північної Буковини* [Essays on the History of the Northern Bukovyna], К., Наукова думка, 1980, с. 120.

¹⁵ Мазурок О., *Міста Східної Галичини, Північної Буковини і Закарпаття у другій половині ХІХ – на початку ХХ століть (1848 – 1918 рр.)*, с. 94-95.

¹⁶ Монолатій І., *«Буковинська згода» у контексті історії міжетнічних компромісів у Дунайській монархії* [«Bukovyna Consent» in the Context of the History of Inter-Ethnic Compromises in the Danube Monarchy], «І», 2009, №56, с. 61-62.

¹⁷ Поллак М., *До Галичини. Про хасидів, гуцулів, поляків і русинів. Уявна мандрівка зниклим світом Східної Галичини та Буковини* [To Galicia. About Hasids, Hutsuls, Poles and Rusyns. An Imaginary Journey Through the World of Eastern Galicia and Bukovyna that no Longer Exists], Чернівці, Книги – ХХІ, 2017, с. 197.

¹⁸ Мазурок О., *Міста Східної Галичини, Північної Буковини і Закарпаття у другій половині ХІХ – на початку ХХ століть (1848 – 1918 рр.)*, с. 371-373.

¹⁹ Цит. за: Pollack M., *Czernowitz: Statione in erimaginären Reisenach Galizien*, «Du: die Zeitschrift der Kultur», 1985, №45, s. 10.

²⁰ Закусов М.Б., Кравець О.З., *Старий Стрий* [Old Stryi], Стрий, Укрпол, 2015, с. 14.

²¹ Мазурок О., *Міста Східної Галичини, Північної Буковини і Закарпаття у другій половині ХІХ – на початку ХХ століть (1848 – 1918 рр.)*, с. 372.

²² Добржанський А.В., *«Буковинизм» как разновидность регионального самосознания в Австро-Венгрии конца ХІХ – начала ХХ вв.* [«Bukovynizm» as a Kind of Regional Self-Consciousness in Austria-Hungary at the End of the 19th – early 20th Cent.], in «Австро-Венгрия: интеграционные процессы и национальная специфика», М., ИСБРАН, 1997, с. 77-78.

²³ Чучко М., *«И възят Бога на помощь»: соціально-релігійний чинник в житті православного населення північних волостей Молдавського воеводства та австрійської Буковини (епоха пізнього середньовіччя та нового часу)* [«And Took God to the Rescue»: Socio-Religious Factor in the Life of the Orthodox Population of the Northern Volosts of the Moldavian Voivodeship and the Austrian Bukovyna (the Epoch of the Late Middle Ages and Modern Times)], Чернівці, Книги-ХХІ, 2008, с. 50.

²⁴ Мазурок О., *Міста Східної Галичини, Північної Буковини і Закарпаття у другій половині ХІХ – на початку ХХ століть (1848 – 1918 рр.)*, с. 362-364.

²⁵ *Из думи державної* [From the Duma], Буковина, 1885, ч. 5 (1 марта), с. 3.

Reference

1. Stanyslaviv – Stanislav – Ivano-Frankivsk (do 350-richchia Ivano-Frankivska): monohrafiia [Stanyslaviv – Stanislav – Ivano-Frankivsk (up to the 350th Anniversary of Ivano-Frankivsk): Monograph], Ivano-Frankivsk-Lviv-Kyiv, Manuscript, 2012, 584 s.
2. Kiselychnyk V.P., Miske pravo ta samovriaduvannia hromady Lvova (druga polovyna XIX – pochatok XX stolittia) [City Law and Local Government of Lviv Community (the Second Half of the 19th – Early 20th Century)], L., Krai, 2008, 352 s.
3. Nykyforak M.V., Bukovyna v derzhavno-pravovii systemi Avstrii (1774 – 1918 rr.) [Bukovyna in the State-Legal System of Austria (1774 – 1918)], Chernivtsi, Ruta, 2004, 383 s.
4. Petriv R.V., Skhidna Halychyna u skladi Avstriiskoi imperii: istoryko-pravovyi aspekt [Eastern Galicia in the Austrian Empire: Historical and Legal Aspect], Ivano-Frankivsk, Prykarpatskyi nats. un-t im. Vasylia Stefanyaka, 2009, 255 s.
5. Narisy z istorii Drohobycha (vid naidavnishykh chasiv do pochatku XXI st.) [Essays on the History of Drohobych (Since Ancient Times to the Beginning of the XXI Century)], Drohobych, Kolo, 2009, 320 s.
6. Mazurok O., Mista Skhidnoi Halychyny, Pivnichnoi Bukovyny i Zakarpattia u druii polovyni XIX – na pochatku XX stolit (1848 – 1918 rr.). Etnosotsialnyi ta ekonomichni aspekti. [Cities of Eastern Galicia, Northern Bukovyna and Transcarpathia in the Second Half of the 19th and early 20th Centuries (1848 – 1918). Ethno-Social and Economic Aspects], Uzhhorod, Karpatska vezha, 2012, T. 1, 686 s.
7. Grzybowski K., Galicja 1848 – 1914: Historia ustroju politycznego na tle historii ustroju Austrii [Galicja 1848 – 1914: History of the Political System in the Context of the History of the Austrian Regime], Kraków-Wrocław-Warszawa, Ossolineum, 1959, s. 227-230.
8. Ustawa z dnia 5 marca 1862 określająca zasadnicze podstawy urządzenia gmin, in «Ustawy Krajowe dla Królestwa Galicji i Lodomerji», Lwów, 1866, s. 103-112.
9. Geschäfts-Ordnung für den Magistrat der K. Landeshaupt – Stadt Czernowitz, Czernowitz, 1865, s. 1-3.
10. Mazurok O., Mista Skhidnoi Halychyny, Pivnichnoi Bukovyny i Zakarpattia u druii polovyni XIX – na pochatku XX stolit (1848 – 1918 rr.). Etnosotsialnyi ta ekonomichni aspekti, s. 380.
11. Nykyforak M.V., Bukovyna v derzhavno-pravovii systemi Avstrii (1774 – 1918 rr.), s. 188-189; Kulchytskyi V. Statut mesta Lvova 1870 roku: yoho zmist i znachennia [Statute of the City of Lviv in 1870: its Content and Meaning], Visnyk Lvivskoho universytetu: seriia: Yurydychna, L., 2004, Vyp. 39, s. 127.
12. Petriv R.V., Skhidna Halychyna u skladi Avstriiskoi imperii: istoryko-pravovyi aspekt, s. 48.
13. Nykyforak M.V., Bukovyna v derzhavno-pravovii systemi Avstrii (1774 – 1918 rr.), s. 193.
14. Narisy z istorii Pivnichnoi Bukovyny [Essays on the History of the Northern Bukovyna], K., Naukova dumka, 1980, s. 120.
15. Mazurok O., Mista Skhidnoi Halychyny, Pivnichnoi Bukovyny i Zakarpattia u druii polovyni XIX – na pochatku XX stolit (1848 – 1918 rr.), s. 94-95.
16. Monolatii I., «Bukovynska zghoda» u konteksti istorii mizhetnichnykh kompromisiv u Dunaiskii monarkhii [«Bukovyna Consent» in the Context of the History of Inter-Ethnic Compromises in the Danube Monarchy], «I», 2009, №56, s. 61-62.
17. Pollak M., Do Halychyny. Pro khasydiv, hutsuliv, poliakiv i rusyniv. Uivna mandrivka znyklym svitom Skhidnoi Halychyny ta Bukovyny [To Galicia. About Hasids, Hutsuls, Poles and Rusyns. An Imaginary Journey Through the World of Eastern Galicia and Bukovyna that no Longer Exists], Chernivtsi, Knyhy – XXI, 2017, s. 197.
18. Mazurok O., Mista Skhidnoi Halychyny, Pivnichnoi Bukovyny i Zakarpattia u druii polovyni XIX – na pochatku XX stolit (1848 – 1918 rr.), s. 371-373.
19. Tsyt. za: Pollack M., Czernowitz: Statione in erimaginären Reisenach Galizien, «Du: die Zeitschrift der Kultur», 1985, №45, s. 10.
20. Zakusov M.B., Kravets O.Z., Stryi Stryi [Old Stryi], Stryi, Ukrpol, 2015, s. 14.
21. Mazurok O., Mista Skhidnoi Halychyny, Pivnichnoi Bukovyny i Zakarpattia u druii polovyni XIX – na pochatku XX stolit (1848 – 1918 rr.), s. 372.
22. Dobrzanskiy A.V. «Bukovinizm» kak raznovidnost regionalnogo samosoznaniya v Avstro-Vengrii kontsa XIX – nachala XX vv. [«Bukovinism» as a Kind of Regional Self-Consciousness in Austria-Hungary at the End of the 19th – early 20th Cent.], in «Avstro-Vengriya: integratsionnyye protsessy i natsionalnaya spetsifika», M., ISBRAN, 1997, s. 77-78.
23. Chuchko M., «Y vziat Boha na pomoshch»: sotsialno-relihiiniy chynnyk v zhytti pravoslavnoho naseleennia pivnichnykh volostei Moldavskoho voievodstva ta avstriiskoi Bukovyny (epokha piznoho srednovichchia ta novoho chasu) [«And Took God to the Rescue»: Socio-Religious Factor in the Life of the Orthodox Population of the Northern Volosts of the Moldavian Voivodeship and the Austrian Bukovyna (the Epoch of the Late Middle Ages and Modern Times)], Chernivtsi, Knyhy-XXI, 2008, s. 50.
24. Mazurok O., Mista Skhidnoi Halychyny, Pivnichnoi Bukovyny i Zakarpattia u druii polovyni XIX – na pochatku XX stolit (1848 – 1918 rr.), s. 362-364.
25. Iz dumy derzhavnoi [From the Duma], Bukovyna, 1885, ch. 5 (1 marta), s. 3.